

KONSULTANTI: religejas lūtas – prāvests Aļberts Budže, Raiņa ielā 21, Tīža, Bolvu rajons, LV-4572, tālrunis – 245-56312; mākslas vaicājumi – Pīters Gleizdāns, Bazneicā ielā 34, Rēzeknes Mākslas koledža, LV-4601, tālrunis 246-24341; poligrafeja, izdevniecība – Jāns Eļksnis, Bazneicā ielā 28, Rēzekne, LKC izdevniecība, LV-4601, tālrunis 246-22298; dzeja – Ontons Slišāns, Upīte 2-13, Šķilbānu pagosta, Bolvu rajons, LV-4587; vēsture – Viktors Trojanovskis, R. Blaumaņa 17/18, dz. 6, Ludza, LV-5701; kultūrvēsture – profesors Pīters Zeile, K. Valdemāra 145/1-52, Reiga, LV-1013, tālrunis 561423; ekonomika – profesors Jezups Zeļonka, LJA EI Akadēmijas 1, Reiga, LV-1003; ūzemu biroja vadeitōjs – Aļberts Spōgis, Breslauer StraÙe 44, 48157, Mūnster, Deutschland.

GATAVOSIMĒS GAVĒNAM

Šūgod Palnu dīna, kod katōlu bazneica īsōc gavēni, ikeit 25. febru-ari, ūs otkon ir sevis ūkeisteiūonas un klusu pōrdūmu laiks, kod dūmōs pōrstaigojam Krystus dzeiūes vers zemes ceļu. Mateja evangeleja 6:16 nūdaļā 24. pantā saceits: «Kod jyus gavejat, tod naesit saiguūi kai likuli; jo tī dora sovs vaigus najaukus, lai rōdeitūs ļaudim kai gavētōji. Patisi, es jyusim soku, tīm jau ir sova oļga. Bet, kod tu gavej, svaidi sovu golvu un mozgoj sovu vaigu, lai nasarōdātu ļaudim kai gavētōjs, bet sovam Tāvam, kas redz slepneibā. Un tovs Tāvs, kas vysu redz, tev tū atmoksōs.

Nakrōjīt sev monta vērs zemes, kur kūdes un ryuss tū maitoj un kur zagli rūk un zūg. Bet krōjīt sev montu dabasūs, kur ni kūdes, ni ryuss tū maitoj un kur zagli narūk un nazūg. Jo, kur ir tovs monts, tī byus ari tova sirds...»

Gavēni, taitod, jōpadūmoj par gondareišonu, kristeibu un cīsōnom, jōizpylda bausleiūas «Tev byus vysmoz vīnu reizi godā izsyudzēt sovs grākus» un «Tev byus vysmoz Leldīnu laikā pijimt vyssvātōkū oltora Sakramentu».

Palnu dīnā prīsters dīvnomā, īvodūt draudzēs ticeigūs gavēni, uz golvas krysta veidā uzber palnu un soka: «Pīmini, cylvāk, kai puteklis tu esi un puteklūs pōrsavērsis!»

Palni ir izniceibas un gondares zeime, bet eista tei byus vin tod, kod nūpītni iesnēsīmēs pret grāku un kārdynōjumu. Mīsai, kas ir grāka leidz-daleibneica, jōgondarej leidza un tū

mes saucam par gavēni, kod īteikts zynomōs dīnōs atsaturēt nu gaļas ēdīnim, samoznōt ari cytu ēdīņu daudzumu, reizē bazneica vēlejas, lai ari goreigi gavejom, atsaturūt nu laiceigim prikim un izklaidem — nateik reikōtas skaļas izprīcas un jubilejas. Liturgiskō krōsa ir violētō, bazneicōs nav tō spūzuma, kas parostōs dīnōs — oltoru itārps ir kluss un pītiecis, nav uz tīm zidu un zaļumu, vys mudynoj pīsavērst Jēzus Krystus cīsōnu un uzpūrēšonōs apcerei.

Jamūt vārā smogūs dzeiūes apstōklus, nu styngrō gavēna atbreivōti bārni, sērmgaļvi un smoga dorba strōdnīki, tī, kuri spīsti pušdīņōt kūpgoldūs. Bet tys tūmār nanūzeimej, ka atbreivōti ari nu vysim cytim gavēna laika pīnōkumim.

Jau pīmynātā Mateja evangeleja nūdaļā saceits, ka «...jyusim nabyus zūdētis un saceit: kū ēssim, kū dzer-sim, ar kū gērbsīmēs? Jo tikai pogōni pēc tō dzanas, jyusu dabasu Tāvs zyna, ka jyusim vysa tō vajaga. Bet dzenitēs papriķšu pēc Diva vaļsteibas un jō taisneibas, tod jyusim vysas ūs lītas tops pīmastas. Nazyudētēs nōkušō reita jo reitdīna poša par sevi zyudēsīs. Ikvīnai dīnai pīteik sovu poša bādū.»

Lai gaidamais prīcas un laimes laiks, gaišī svātī (Leldīnas ūšgod 12. un 13. apreli) byutu vēl gaišōki, skaistōki, tīm sevi jōsagatavoj. Kai Lelō pīkdīna, 10. apreļs, tai ari obas svātku dīnas myusu Latvejā izslu-dynōtas par vaļsts svātīm.

DZEJNEICAS JUBILEJA

8. februari dzeiūes jubileja beja Martai Bārbalei. Jai naryuka apsvei-čēju Mūrmastīnē, kur nūdzeivōjuse jau daudzus godus, byudama storp sovim nūvodnīkim jīs bādōs un priķūs. Vēl jūprūjom jōs rūkom klausa spolva, krōjas dzejūļu «pulceņš» un jau sasakōrtōjis krōjumā, kurs, cerēsīm, ari iznōks. Kai zemīka gīminēs atvase, jei sovu pīrmē krōjumu nūsaucē styprī pīzemeiti un pavasareigi — «Zeme ryugst» (1960), ūš gribātu ari saisteit ar sovu apkaimi, Teičīm, un veļteit tūs

syunaklim.

M. Bārbale pabeidze Mūrmastīnes pamatskūlu, 1948. godā īsastōja Varakļōnu vydusskūlā, 1952. godā LUV Vēstures un filologejas fakul-tates latvīšu volūdās un literatūras nūdaļā, nu 1957. leidz 1958. godam strōdōja par skūlōtōju un bibliotekari Slūkas 1. vydusskūlā, 1959. goda jan-vārī klīva daiiliteratūras redaktore Latvejas Vaļsts izdevniecībā. Jei rak-stēja par dzejnīku Seimani Putānu, sakōrtōja jō dzejas izlasi «Tovā vōrdā», bet pošas pīrmi vyngrinōjumi lirikā saistami ar vydusskūlas godim.

Vīnā nu dzejūlim, kuru paredzējuse ītylpynēt jaunajā krōjumā, — «Latgalei» jei atsazeist: «Tai vīn jyutu: lai tei tova sōpe / Manī īsōp un par mūnu kļust. / Tova osora uz mūna vaiga / Vysu myužu sōpādama žyust».

MONIKA LIVDĀNE

AMATNĪKI SVEČU DĪNĀ

2. februari, kod svinējom Saules pasagrīšōnu uz pavasara pusi, dīnas — uz gaismu, bazneicōs svētej sveces, sareikōjom Preiļu amatnīku bīdreibas lūcekļu dorbu izstōdi, tīkšōnus ar jīm, dekans J. Gūgans īsvēteja myusu tagadejōs telpas Kōrsovas īlā.

Preiļu bīdreibā ir ap 30 amatnīku, ūs skaitlīs maīneigs, jo vīns ūtrs īsastōj nu jauna, cyts, vacōks, aizīt myužēibā. Ir gon veirīši, gon vacōkas un godūs jaunōkas sīvītes. Leidz ūam beja gryuteibas ar telpom, ūju jautōjums tai kai atrīsynōts. Pār beja vairōkas izstōdes, pīsadolējom tērgūs, kū organizēja īpriķšējō sasaukuma deputati rajona centrā un Preiļu dīnōs Bīdreibas nomā Reigā, kur varēja ari īsagōdēt amatnīku izstrōdōjumus. Ar tīm tērgōtīs pīlšātas dūme atļōvuse ari Preiļūs. Izmontojam vysas izdeveibas. Tai kai asu folkloras centra vadeitōja, to amatnīki vīnmār ir ari dažaidu folk-loras sareikōjumu daleibnīku vydā, pīmāram, Annas dīnā, kū reikōj Rībeņūs, Pītera dīnā un cytod, «Baltica» pasōkumūs Reigā, «Tāva sātas», kur poša beju režisore, kerami-ki beja Siguldā folkloras svātūs, īpasazyna ar koleģim un cytim intere-sentim, tykom uzaicynōti uz Valmīru.

Lobas saites izaveidōjušōs ari ar

OSKARS SEIKSTS

LATGALĪŠU POEZEJYS DĪNA

nūtyka ūo goda 7. februari Rēzeknē, Atbreivuoūonas alejā 121 b — atpyu-tas centrā «Klondaika», uz kuru beja zacynuoti I. Tārauda, V. Lukaūevičs, O. Seiksts, J. Rycūčāns, A. Tīlne, E. Vonogs, A. Ločmeļs, beja gaideiti N. Dimants, A. Kalmeņš, V. Dzērviniks, taipoū E. Pelšs, V. Prancāns, nu baltīšu poetim — J. Ramba, M. Salejs, A. Petrovs, aukštāiū — A. Vaļuons, R. ūileika, kai ari vysī interesenti. Beja Leigys Gagainis un Edgara Vonoga muzykaluos interkaitys.

JŪLIJS TRŪPS, RADIO «BREIVŌ EIROPA» KĀM PRIORITĀTE?

Naseņ 60. dzimūonas dīnu nūsvīnēja kūktēlņiks Ontons Rancāns, kam par kristeigōs kultūras montōjuma atjaunōūonu sajimta Rēzeknes rajona padūmes atzīneiba, premeja un, dīmžāl, ari saryugtynōjums par skūlu optimizacejas tendencem. Bet lai stōs-ta jys pats:

— Manī pādeajā laikā sōc uztraukt latvīteibas liktīņs Latgolā, konkreti Rēzeknes rajonā. Jōpīvērū uzmanēiba tam, lai laukūs dzeivōjūši latvīši naiz-kleistu, napazustu, naizmērtu. Kū ūamā ziņā dora rajona padūme? Jo leidz ūam skūlas beja saglobōtas, tod tagad taidas taisōs likvidēt Bērzgalē, Gaigolovā, Dricānūs un cytur, par

Makašānim soka, ka ūš myusu skūlu vajadzātu reorganizēt, jeb — opti-mizēt. Taidis jauns vōrds pamasts skūlōtōjim, kas leidzeigs apgrauztam kaulam, lai īkārdynōtu, lai izsolkušūs skūlōtōjus sareidynōtu vīnu pret ūtru.

Optimizaceja Rēzeknes rajona skūlu vaļdes interpretacejā nūzeimej likvi-daceju. Paraugoptimizaceja tyka veik-ta Tukuma rajonā, pīšķirūt apmāram 50—70 tyukstūūus latu, lai īsagōdōtu autobusus, kompjuteres, salōbōtu ākas, bet Rēzeknē tys nūzeimej — likvidaceju.

1992. godā mes Makašānu pamatskūlu pōveidōjam par omotu vydusskūlu, audzēkņu skaits dubultōjis, taitod — jai ir pīkrisūona. Pī myusim brauc dānu, angļu, zvīdru pedagōgi, martā cimūs byus norvegu skūlāni, bet poši atbīlēs vizītē brauk-sim vosorā — dorba metodes nu Makašānim pōrjam ūzermēnīki. Asam vairōkus sūļus pa priķšu cytom

Rēzeknes skūlom un tys, laikam, na-pateik rajona skūlu vaļdei. Tai es tū saprūtu. Aizīt leidz pat personeigim apvainōjumim, padūmes izpylōdirek-tors Valērijs Zvīdriņš soka: cik tod Rancāns vairs īlgi dzeivōs, cik tod jam vairs palicīs, kas tod, pēc tam nūtikis ar Makašānu skūlu?

Es nazynu, kū ī dūmōt. Voi tei ir vaļsts politika, voi varbyut vītejōs rajona padūmes politika. Jo myusu vaļsti nav prioritātes izgleiteibai, me-dīcinai, lauksaimnēibai, tod kam jei ir? Voi kontrabandai un tautas legalai aplaupeiūonai, voi pēc buržuaziskōs un padūmu Latvejas paraugim myusim tagad ir marodīru vaļsts?

A. MEŽMALIS

PREIĻU 70. GODĀ

Stōta dūmes priķsādātōjs Vladimirs Ivanovs:

— Taitod, kai zynoms, Preiļu mīstam pīlšātas fīseibas pīšķertās 1928. goda 11. februari. Pavysam naseņ dūmes sēdē apstpyrinōjam svātku orgkomiteju, kuras sastōvā īklauti dūmes deputati, atbīldeigi par kulturu pīlšātā, muzeja darbinīki, bārnu un jauniūu centra direk-tore, paūvaļdeibas uzjāmuma «Saiminiks» direktors. Jau bejuūas sasauktas ari jōs sēdes, kur golvonūs vilčīņūs īzplānōti dorbi, pasōkumu plāni apsprīsti un ari paradzami leidzēkļu daudzumi, lai budžets vēj nav apskateits un pījīmits, kod jau par fīm īs konkreta saruna.

Paradzātis nūdrukōt bukletu, kurā leidzorbōtis ari Preiļu gimnazeja un cytas īstōdes, vōks jau īspīsts Modūnas tipografejā — jīmā tiks saļykti vysī mate-riāli. Svīneibu ītvorūs pagōjūšōs nedēļas nūgale beja Jōna Streiča, myusu nūvodnīka, jaunōs mākslas filmas «Liktēdzīrnas» prezentaceja. Sadarbeibā ar SIA «FotoMaks» reikōjam konkursu, veļteitu pīlšātas jubilejai, tīmā pīsadaleit aicynōti vysī, kas vīn grib, teik gaideitas ari vacūs laiku fotografejas, autori saļims bolvas, byus lobōkūs dorbu

izstōde.

Myusu pīlšātai ir unikala kūka apbyuve, bet, dīmžāl, nav vairs pyrmō svauguma, tōlob tiks organizēta ūs mōju pilobōūona, krōsōjuma atsvaidzīnōūona — tys uz pavasara pusi, kod dīnas kļys syltōkas. Īaipafīcarātas ari daudzās īlu, nomu pogolmu, zaļūs apstōdējumus, pats par sevi saprūtams — ari parka, sakūpūonas tolkas, kas ari pavasaram. Turpynōsī konkurs par sakūptōkū īlu un nomu, īstōdēs apkaimi, kurā teik atstōti jau tradicionāli vērtēūonas kriterīji, bet tiks īnasts ari kas jauns. Byus dorbu izstōdes, tīkšōnōs ar īvārojāmim cylvākim, paradzātis uzjimt videofilmu par Preilim jūs 70. godā, kurā byus gon ainovas nu pīlšātas, gon par fīm cylvākim, kas tagad vairoj jōs lobū slavu.

Par taidu kai jubilejas kulmīnaceju jōuzskota aktīvōs svīneibas jūņa sōkumā, kod tiks reikōti īlu svātī un koncerti dobā, sporta mači un sacen-seibas stadionā, sporta laukumūs un zālēs. Vys nūsaslēgs ar svīneigu sareikōjumu, kurā atsavērsīmēs gon uz vēsturi, gon tiks gūdā calti fī, kuri sek-meigi pīsadalejūši konkursūs, tūs organizātōji, gūdynōti lobōki kultūras, izgleiteibas, medicīnas un cytu profesēju darbinīki.

Programa ir plaša un daudzpusēiga.

HRONIKA

● 3. februari (1938) čekas poligonā Butovā pī Moskovas nūūauta latgaliūu dzejneica, rakstneica, publiciste, tulkōtōja Albina Mežule (dz. Kundzeūa), dzymuse 1909. goda 1. augustā Rēzeknes apriņka Rozenmūižas (vēļōk Rāznas) pogosta Laduūūs. ūamā poūā dīnā un tīpat nūūauts latgaliūu literats, publicists, redaktors Izīdors Kūkojs, dzimis 1913. goda 12. novembrī Rēzeknes apriņka Makašānu pogosta Kūkojūs.

● 11. februari (1863) Rēzeknes apriņka Dricānu pogostā dzimis vīns nu pyrmīm latgaliūu bazneickungim Jākubs Kindzulis, miris 1939. godā. 1883. godā Ludzas apriņka Zaļmūižas pogosta Miglīnīkūs miris latgaliūu dzīsmīnīks, publicists, tautas tīseibu ceīneitōjs Pīters Miglīnīks, dzimis tīpat 1850. goda 25. decembrī. 1913. godā Reigā miris gleznōtōjs Pīters Kaļve, dzimis 1882. goda 1. martā Trepu pogosta Andžānu Kaļvūs.

● 14. februari (1918) vysā Latvejā raksteibā ītvīsts latīņu alfabets. Sagatavōja

V. TROJANOVSKIS

LAI KLAUDZ MUZEJU DUROVAS

— Laikā, kod pīaug Reigas hege-moneja, provinčē dorbōtis kļyust arvīn gryšōk, tōpēc jōveidōj dažaidas struktūras sovu tīseibu aizstōvēūonai. Ari muzejim, — tai Rēzeknē, kur nūtyka Latgolas muzeju darbinīku saīts, sacēja profesors mākslīnīks Osvalds Zvejsaļņīks.

Saitā bez vysa cyta izveidōja Latgolas muzeju padūmi, runōja Rēzeknes pīlšātas dūmes priķsādātōjs Jōns Jukna, īspēju rubežōs sūlūt palei-dzēt Latgolas kultūrvēstures muzeja paplaūnōūonai. Bet muzejnīki vēj jyutas kai pa sapynim, jo nav vēj budžeta, kaļ jaunō goda dorbu sarokstu. Bet tys nav mozais. Lyuk, daži: Ludzas muzejam 80 godi, Daugavpīļs — 60, 70 godu jubilejas atzeimej Preiļi, Bolvi, Viļāni, byus Latvejas Vyspōreji Dzīsmu un deju svātī, veicamas jaunas ekspedicejas

Latgolas pūdneibas un cytu kul-tūrvēstures vērtēibu apzynōūonā un saglobōūonā, atteistams turisms un cyta apmaklātōju izklaide pēc izstōžu apskatem — taidā gorā sezona atīs ūtri.

Šō laika gryuteibōs nūlamts sovs-tarpeji paleidzēt, veikt kūpejūs projek-tus, sōkumā koč voi izdūt Latgolas muzeju katalogu — celvedī. Vairōk jōinformej ari LKC izdevniecība.

Atpyutas daļā saita daleibnīki apskatēja muzeju Rēzeknē, beja Ontona Kūkoja grōmotas «Oka» prezentacejā. Latgolas muzeju padūmi vadeis Kultūrvēstures muzeja Rēzeknē direktore Helēna Bernāne, jei ir ari Latvejas muzeju padūmes lūcekle.

Veiksmi nūvoda muzeju jaunai struktūrai, kolpojūt sabīdreibas kul-tūras izaugsmei!

Studentu klubēņi

LAI IZSEKŪTU nūvoda skūlu vēstures gaitai, nu 1950. goda ryupeigi krōti un kōrtoti dažaidi dokumenti, ilustrācijas, arhivu ziņas, mikrofilmas, mōceibu leidzekli, preses izdevumi, atmiņu piroksti un cyti izziņas olūti un priksmati. Skūlu atteisteibas vēstures ipazeišonai seviška nūzeime tagad, kod vysa myusu izgleiteibas sistema pōrdzeivōj pōrkōrtōšonūs un gyust patiši vīnōtu, pēcteiceigu, napōrtrauktu atteisteibu.

Vēl pavysam nasenā pagōtnē Rēzeknes apriņki populari beja skūlu albumi un hronikas, myusdīnōs tys var byut nūzeimeigs mōceibu leidzeklis jaunōtnes audzynōšonā. Un na tikai Latgolas skūlōs, bet arī daudzōs cytōs vaļstī ir ikūptas lobas un daudzveideigas nūvodpētniceibas tradicejas.

Kai rodōs un atsateistēja skūlas Latgolā? Latvejā kūpumā leidz pat 17. gs. skūlas latvišu bārnim nabeja piitamas, tymā poša laikā bazneica beja tys ideologiskais pamats un vīna nu lelim zemu ipašnikim, ceptēs palelynōt itekmi, veidōt bazneicu skūlas, lai sagatavōtu kolpōtōjus, kuri vītejūs idzeivōtōjus pīvarstu katolicismam un sekmētu interešu pīpīldeju. Tai 1211. godā pi Dūma bazneicas nūdybynōta pirmō — Dūmskūla. Pirmō laiceigō, kas nabeja paklauta arhiveiskupam, beja 1353. godā Reigas nomniku nūdybynōtō Pitera skūla, kura sagatavōja saiminiku bārnus dorbam piļsātas pōrvaļde.

Latgolā skūlu atteisteiba sōcēs daudz vēļōk. Kod Livonejas kara laikā (1558—1583) storp zvīdrim un pūlim nu Tērbatas un Cēsīm tyka izraideiti jezuiti, jī 1583. godā apsametēs Daugavpiļs nūvodā, sōce misionaru darbeibu. Jūs atbalstēja Smolenskas vojevoda A. Korvins-Gorsevskis, kurs Latgolā vadēja karadarbeibu pret zvīdrim, pēc sekmeigas kaujas (1630) dōvynōja Aulejas mīžu un piškeire leidzekļus bazneicas ceļšonai Daugavpīlī. Sōkumā jū vadēja Pīters Kulešs, bet kod jū nūmainēja Juris Elgers, baznecas telpōs nu 1625. leidz 1628. godam izveidōja jezuitu gimnazeja ar nūlyuku sekmēt misionaru darbeibu un jaunōtnes audzynōšonu krīsteigōs mōceibas itekmē.

Zīmeļu kara laikā (1700.—1721.) un tō seku dēļ misionari un jūs skūlas dorbs uz laiku tyka pōrtraukts, atsajaunōjā 1716. godā superiora Teofila Floka vadeibā. Tei beja pirmō Latgolā, lai arī sōkumā vuicējōs tikai muižinīku un bogōtnīku bārnī. Tai izgleiteibas ziņā atpalykušai Latgolai nōce vēļ gryutōki laiki, kod leidz 1772. godam beja pīvinōta Pūlejai. Zemi pūstēja kari, bōds, sārgas un laupeitōju sirōjumi. Izmyra vasali nūvodī, nabeja, kas pylda klausas, vōcišu »orklu«

nūmainēja pūlu »služba«, vōcu grafim un baronim pīsavīnōja pūlu pani un šļahta. Pirmūs godu dasmytūs kulturas dzeive beja tikpat kai plynā stagnacejā, tū veicynōja pūlu muižnīceibas saimnicyskais un goreigais kyutrums. Tikai atseviški muižinīki (Hilzeni Dagdā) sovas muižas padarēja par kulturas centrim voi arī sovas kulturaktivitates izvērse vēļōkā pūsmā. Pūlu muižinīki naapgiva latvišu volūdu, veicynōja Latgolas polonizaceju, nūvodu ceptēs pōrvērst par koloneju. Ir ziņas tikai par 1663. godā dybynōtū draudzes skūlu Viļānūs.

Mōceibu programma bazneicu draudžu skūlōs beja atskireiga, parosti vuicēja katkismu, laseit un raksteit pūlu volūdā, kai arī rūkdorbus, dažuvīt aritmetiku, gleittraksteišonu, latīņu volūdu, bet pēc 1772. goda — arī krīvu volūdu; dzymtā volūdā nabeja ļauts pat sasaronēt skūlas teritorējā. Niceigs beja arī skūlānu skaits.

Pūlu paklautā Latgolā skūlu lītas kōrtōja pūlu komisari — vojevodas, itekmeigōki muižinīki, goreidznīki, klūsteru kolpōtōji. Jaunas skūlas atsavēre lēni, bet sevišku īguldejuumu tūs atteisteibā deve Mikelis Rōts (1721. 1. X — 1785.). Jys beja dzimis Ilūkstē, studējis 3 godus teoloģejas teoreju un 4 godus filozofeju, 1737. godā Viļņā uzjymts jezuitu ordenī, kaidu laiku dzeivōja un strōdōja par skūlōtōju Daugavpīlī, bet myužā nūgali pavadēja Dagdā, kur arī strōdōja. Zeimeigi tys, ka tīši 1750. godā Feimaņūs, Pustīņā, Krōslovā, Dagdā, Bukmuižā, arī cytur nūvodā tyka dybynōtas bazneicu skūlas. Uzskota, ka M. Rōtam, kurs beja navin cepteigs un pošaiļidzeigs pedagogs, bet arī vysivārojamōkais jezuitu rakstnīks Latgolā, ar tū ir cīsš sakars.

M. Rōts piļneigi pōrvaļdēja latvišu un pūlu volūdu, daleji lituvišu, byudams neparosti kusteigs un darbeigs, bižs visis beja nūvoda zemniku sāts, vuicēja bārnus laseit un dzīdēt. Šamōs nūdarbeibōs ceptēs isaisteit arī vacōkus. Jō darbeibu atbalstēja Dagdas muižas dzymtkungs grafs Jōns Augusts Hilzens. Tulkojūt rokstus un dzejas, M. Rōts ryupējōs par latvišu volūdas tēreibu, ceptēs izavaireit nu pūlu vōrdim, jō dzīsmēs un dzejā styngri ivārōts pantmārs un atskaņas, volūda ir saprūtama un gleznaina. Volūdas mōkslas dēļ jō lyugšonas grōmota klīva par latgaļu bazneicas rūkasgrōmotu, pīdzeivōja daudzus dasmytus atkōrtōjumu. Leidz šam uzīts ap 13 lyugšonu grōmotu, 21 divkolpōjuma, ap 11 ticeibas skaidrōjumu izdevumim, kuri īspīsti naskaitamas reizes.

Skūlānu skaits beja ļūti tryuceigs, ap 1785. godu Daugavpiļs trejōs jezuitu un tikpat draudzes skūlōs vuicējōs tikai

G. ZAĻĀ, II KURSS

LATGOLAS SKŪLU PAGŌTNE

apmāram 6 tērgōtōju un pīlsōņu bārnī. Kai izskaidrōjumu tam varātu minēt, ka skūlōs tymā laikā litōja Polockas jezuitu tipografejā īspīstōs grōmotas.

Vīna nu ivēreibas cīneigōkom Latgolas apriņka skūlom beja Daugavpiļs gimnazeja, kur eksameni nūtyka vairōkas reizes godā, bet ik godu — publiskais eksamens, kod skūlas prefekts eksaminēja īrēdņu klōtbyutnē. Mōceibu plans un nūdarbeibu saroksts beja ļūti bleivi, mōceibu volūda beja pūlu, vuicēja arī krīvu, taipat Krīvejas geografēju un vēsturi.

Vēļōk Īkskrīvejas guberņu piļsātōs tyka atvārtas golvonōs tautskūlas ar trejklašu kursu, apriņka piļsātōs — mozōkas ar divklašu un divgadeigu mōceibu kursu, divim skūlōtōjim, dūmōtu kai zānim, tai meitinem, vuicēja bazneicas vēsturi, katkismu, tykumeibas nūteikumus, cylvāka un pīlsōņa pīnōkumus, krīvu volūdas gramatiku, aritmetiku, zīmōšonu. Tai tys beja tikai Daugavpiļs jezuitu skūlā, cytur Latgolā — nā.

Augstōkō tīpa mōceibu īstōdes nūvodā 1803. godā beja tikai divas, bez jau mynātōs jezuitu skūlas Daugavpīlī, kurā beja pīcas klases un kura saucēs par tautskūlu, bazneicungu misionaru seminars Krōslovā ar 4—5 godu kursu. Cik eisti beja tautskūlu, gryuši pasaceit, jo uzturēšona beja atkareiga nu klūsteru, goreidznīku un privatpersonu lōbdareibas.

1831. godā Daugavpīlī atklōta pirmō Latgolas vaļsts gimnazeja, kura sōkumā beja klasiska, bet dreizi vin — 1835. godā — pōrveidōta par reālgimnazeju — tagadejō J. Oboreviča 1. vydusskūla ir tōs lykumeigō mantīneica. Ar 1921. godu šamā piļsātā atvārt Skūlōtōju īnstitūts un Latgolas Tautas konservatorēja, tymā poša laikā izaveidōja vīngadeigō vaļsts draudzes skūla — pirmōs mōceibu īstōdes ar krīvu volūdu. Vēļōk, kod sōcēs pūlu sasaceļšona, tyka slāgtas gondreiž vysas draudžu skūlas, jo beja ceipnas storp Pūleju un Krīveju un arī tōdēļ, ka daudzās nu jōm beja pūlu, tryuka naudas leidzekļi. Dažas gon vēļ ceptēs nūsatūrēt, lyudze zīdōjonus telpu un skūlōtōju uzturēšonai, bet šōs pyules beja vēļteigas. Paleidzēt atsateice bogōti muižinīki, skūlas neikuļōja un tūmār tyka slāgtas. Nivīnu nauztrauce, ka Latgolas zemniku bārnī palik bez izgleiteibas un vīneigi mōjas kōrteibā varēja ipasazeit ar laseit un raksteit prasni na tikai pūlu, bet arī dzymtā volūdā.

Vīns nu pazeistamōkim Latgolas pētnīkim Gustavs Manteifeļs rakstēja, ka »Latgolā lelōki muižinīki un bazneicungūni nu senim laikim daudz

strōdōjuši tautas izgleiteibas un morales lobā«. Bet vēļōk, pēc 1863. goda nūtykumim, goreidznīceiba moz varēja īspaidōt sovas draudzes pīdareigūs goreigā audzynōšonā.

Materiali līcyņoj, ka šur tur dorbōjōs pyrmskūlas, bet naoficiali, paslepus, jo carisms lidze vysu, izjamūt zemnika verdziskū dorbu. Skūlōs praktiski varēja vuicēitīs tikai īrēdņu voi pīlsōņu, tērgōtōju bārnī. Pīmāram, 1852. godā Daugavpiļs reālgimnazejā vuicējōs 118 skūlnīki, nu kurim tikai 2 beja kaidu zamōkūs slōņu pōrstōvi, bet nivīns nu jīm nabeja zemniks.

Tymā laikā Latgolā dorbōjōs drakoniskais drukas aizlīgums, kas ilga aptuveni nu 1865. leidz 1904. godam un kam par cālūni beja Pūlejas sasaceļšona; pēc 18. gs. Pūlejas sadaleišonas Latgola un Leitova kai tōs provinciņas tyka pīvinōtas Krīvejai. 1865. goda 8. novembrī sekōja Viļņas gubernatora reikōjums par grōmotu īspīšonas pōrtraukšonu latīņu burtim, kai arī jau īspīstūs konfiskaceja. Krīvi ceptēs izskaust pūlu alfabētu, kurs vēsturiski beja īsasakņōjis Latgolas raksteibā, tō vītā ivīst krīvu jeb slāvu, kuru latgali napazyna un arī nasavēļēja pījymt par sovu. Šys aizlīgums nūdarēja miļzeigu ļaunumu kulturas atteisteibā, aizkavēja goreigū atmūdu. Kai rakstēja G. Manteifeļs, »...četrdesmit garu godu laikā beja aizlīgti vysa veida īspīddorbi Latgolas tautas dialektā...« Sekōja latvišu ābece masveida īspīšona krīvu burtim Viļņā »Latvešu bokveris« un cyti. Raksteibas pōrkričovšonas eksperimenti ar tū nasabeidze, 1868. godā tyka izdūts latvišu kalendars ar krīvu burtim, kurs beja dūmōts kai pareizticeigim, tai katōlim un luteranim.

Nasaverūt uz dažaidim aizlīgumim, Krīvejas vaļsts rubežōs tyka nūdrukōti (nalegali) vysmoz 22 latgaļu izdevumi, latgaļu grōmotas kontrabandas ceļā ivasatas nu ōrzemem, bet beja dōrgas un zemnikam reti piitamas. Rodōs prasmeigi un gaiši veiri, kuri lobōja vacōs grōmotas, pōrrakstēja. Nu jūs ryupeigi atjaunōtōm voi pōrraksteitōm pōtoru grōmotom bārnī vuicējōs dzymtū volūdu. Nareši pasarōdēja arī pošu sacarāti dzejūli, stōstēni un tamlēidzeigi dorbi, un jī beja pirmī eisti tautyskōs atmūdas veicynōtōji. Zynōšonu un izgleiteibas tryukuma dēļ šī dzīsmīnīki navarēja plynēdēt talantu un laiceiga satūra grōmotu latgaļu volūdā ir ļūti moz.

Dažōs skūlōs, kur vuicējōs zemniku bārnī, beja pīteikūši cepteigi un apdōvynōti, lai varātu sekmeigi beigt mōceibas. Pīmāram, četri Rēzeknes apriņka skūlas audzēkni ar teicamom sekmem pabeidze 3. nūdaļu, vīns nu jīm beja Ontons Miļlinīks. Lyuk, kū

par jū rakstēja skūlas štatu pōrraugs: »...lyudzu grīst uzmaneibu uz Ontonu Miļlinīku. Šys puika, nabadzeiga zemnika dāls, skūlas laikā izacēle ar sovom spējom, nanūgurdynomu cepteibu un prikszeimeigumu. Jam ir stypra griba turpynēt izgleiteibu...«

Latgališu apjēmeiba vuicēitis uztrauce vysus apspīdējus — gon pani, gon cari saprota, ka izgleitōts latgalīts dreizi vin varātu ijymt jūs vītu. Lai godu gaitā Latgolas cylvākus mēginōja gon pōrpūļōt, gon pōrkričovt, tys tai jūs arī naatturēja nu vēlēšonōs izzynōt kū vairōk.

Gimnazeju un cytu mōceibu īstōžu darbeiba papyldynōja arī tō laika bibliotekas. 1820. godā dominikāni Aglyunas klūsterī atklōja goreigu semināru, kurā gatavōja prīsterus, tō sekmeigu darbeibu nūdrūšīnōja pyrms 23 godim atklōtō draudzes skūla, kurā vuicējōs kai zāni, tai meitīnes, tikai zānim beja sovs direktots, bet meitinem — pōrzīne, kuru olgōja klūsters. Tymā beja izveidōta arī plaša biblioteka ar ratom grōmotom ōdas vōkūs un metala apkolūmim, laīņu, franču, vōcu, latvišu, krīvu, pūlu, leitovišu foliantī, arī 15 tyukstūšas vīneibu rūkroktūs un rati dokumenti.

Gondreiž vysas 18. un 19. godsymta pirmā pusē asūšōs skūlas (Ludzā, Aglyunā, Rēzeknē, Daugavpīlī, Krōslovā, Dagdā, Feimaņūs, Bukmuižā un cytur) dorbōjōs pi bazneicom un klūsterim, par skūlōtōjim strōdōja goreidznīki voi mūki. 1844. godā krīvu muižnīceiba aizlīdze goreidznīkim nūsadorbōt ar bārnū audzynōšonu. Ļūti lenī veidōjōs laiceigōs skūlas ar pōrkričovšonas goru, kas tautā radēja nūraidīšū nūstōju pret skūlom vyspōr. Drukys aizlīguma pūsms beja naidūmōjami smogs, sociali, politiski un kulturāli galeji diskriminejūs — rusifikacejas īpaša kōpyņōjuma un izvārsuma laiks, kod latgaļu katōli natyka uzjymti augstskūlōs, sovā dzymtajā nūvodā pīlaisti pi omotim vaļsts īstōdēs, par skūlōtōja dorbu nīmoz narunojūt, iznycynōti drukas dorbi ar latīņu burtim. Bet arī šymā laikā nūmūdā palyka goreidznīki, lai tauta napalik bez sovom grōmotom, mudynōja cylvākus apszynōt izgleiteibas nūzeimi, ceptēs jaunōtnē pavērt ceļu uz izgleiteibu. Jīm paleidzēja arī taidi izcyli grōmotu pōrraksteitōji un dzejnīki kai P. Miļlinīks, J. Vaikulis, J. Zeile un cyti. Latgališu inteligentu rindas sastōvēja tikpat kai vīneigi nu goreidznīkim un naizmārojams ir jūs īguldejuums latgaļu rokstu volūdas un grōmotnīceibas saglobōšonā, tautas nacionalō lapnuma, tradiceju styprinōšonā un goreigōs apgaismeibas veidōšonā.

PĪTERS GLEIZDĀNS

DAINA, EGLĪTE

atzeist, ka ir vēļ tikai sova styla, sova rūkroksta meklejumūs. Izstōde saucēs »Sauls mirkli« un jai beja pirmō personālō, aplīcyņōja pasaulē daudzpusēigu redzējumu, bērneibas saulainūs īspaidus Daugovas krostūs.

Interese par mōkslu aizsōkuse jau agrā bērneibā, 1986. godā celi jū aizvede uz Rēzeknes lītiškōs mōkslas vydusskūlu, kur 1990. godā aizstōvēja diplomdorbu ar brōļu Grimmu pōsokas »Ansītis un Grietiņa« ilustracejom.

Mōkslineicas varēšona un dūtais vārtāts jau arī presē. Pīmāram, žurnalā »Katōļu Dzeive« grafikas darbīceicas studentu dorbs vosoras breivdīnōs 1997. goda 10. numerī: »D. Eglīte

aizrauteigi un temperamenteigi zeimej Kurzemes jurmolas akmiņainōs vīzējas. Jei roduse īspēju dorbōfīs arī jaunūs mōkslinīku izstōdēs »Leivōni '97«.

Daina vinleidz aktīvi gleznoj vysus godalaikus: emocejom bogōti vosoras cikli, svīneiga zīma u. c. Vītejōs izstōdēs pīsadola nu 1996. goda.

Attālūs »Kārdynōjums« un »Klusō doba ar sēnem«.

A. ŠTELMAHERA
fotoreprodukcejas
»Brīvā Daugava«

ANNA SIDARĀNE, MAG. PHIL., RA LEKTORE

K. STRODS-PLENCINĪKS BĀRNIM

1998. goda 9. martā rakstnikam K. Strodam-Plencinīkam lela, skaita jubileja — 90 dzeives godi. Bārnū literatūrā jys beja pazeistams nu 1958. goda, kod iznōce stōstu un tāļōjumu krōjums Es, mazais cilvēks. Šō dorba ivodā Norberts Neikšānīts myusu nūvodniku nūsauca par Latgales dvēseles paudēju.

Dzymtais nūvodis ir jō daiļrades izejas punkts. Zeimeigi tys, ka šymā krōjumā rakstnīks jau atsateicis nu sova pseidonīma — Plencinīks. N. Neikšānīts roksta: Viņš ir atceicies no gadiem ilgi lietotā un ierastā pseidonīma. Tam vairs nav šodien Varakļānu dzimtas rezonanses. Trimdas kop-saimē arī ik sestais dzimtas vārds nav Strodi. Arī Konstantīns Stods literāts ar 30 gadu ilgu cienījamu pagātņi ir tikai viens (11. lpp.).

Taipat kai J. Klīdzējs 1956. godā sovu dorbu Cilvēka bērns, arī K. Strods stōstu krōjumu publicēja latvišu literārā volūdā.

Bērneibas atmiņu krōjums sastōv nu 12 atsevišķim stōstim. Jau nūsaukumi ir lakoniski, kūduleigi, 9 nu tīm ar vīnu vōrdū nūsaukti, pīmāram, Viesis, Grēks, Bakas, Mušas, Aboli, Zagli, Krustmāte u. c.

Vysi stōsti raksteiti pirmā personā. Šīs pajēmīns laseitōju tīšōk ivoda apraksteitūs nūtykumūs.

Parosti vysōs bērneibas atmiņu grō-

motēs mes ipazeistamēs ar bārnū tyvōkim cylvākim. Izlosūt šū krōjumu, kļust skaidrs, ka tei ir vacōmōte. Jei mōca lobus dorbus dareit, redz gondreiž cauri mozdālam: Ja es kādreiz samelojos, viņai vajadzēja tikai uzkliegt, lai skatos acīs un atkārtoju vēļreiz. Tad es tūlīt sāku raudāt un bēgu projām. Es nevarēju acīs skatīties un atkārtot nepatieso vārdu.

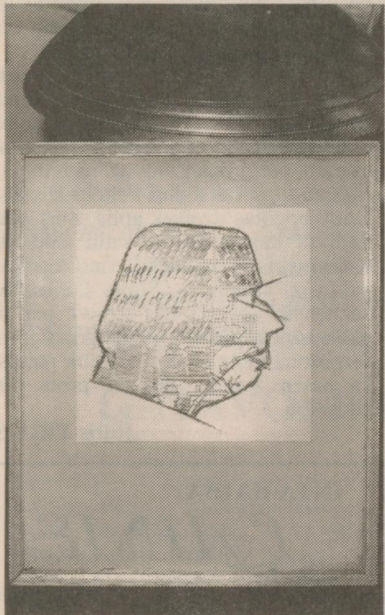
Vacōmōte arī veidoj puikas raksturu, pīmāram, lai izpērtu sovu vaini, natāisneigu pōridarējumu kaimiņu puikam Ladzīkam, vacōmōte pīsoka:

Atdodi Ladzīkam to, kas tev vislabāks liekas. Ja viņš to pieņems, tad tev būs piedēvis. Tad tu būsi tīrs no grēka.

Vērtēibas zāna izpratnē: Es stāvēju aiz istabas sienas un ilgi gudroju, kādas man bija vērtīgākās mantas. Zābaki man bija pajauni. Tos Ladzīks bija uzvilcis kājās, bet teica, ka viņam labāk patīkot vīzītes. Mani svārki Ladzīkam bija par mazu. Cepurī es neko augstu nevērtēju. Tēvs teica, ka drīz pirkšot jaunū. Tad vēl man bija uz skapja augšas mātes jaunās kūrpes paslēpti ilgi sakrāti visādās konfekšu papīriši. Tos es pārcilāju katru dienu un zināju visas tās vīesību dienas un ciemiņus, nu kuriem biju saņēmis saldumus ar krāšņajiem papīrišiem. Šie papīriši man likās dārgāki par naudu

ALBERTS SPŪGIS,
MĪNSTERECYLVĀKI UN
NŪTYKUMI

4. stāstījums

Te mes asam latvišu kulturas un literatūras krātuvē, kura saucam par muzeju. Apskates sākumā ir vēsturnika Viļa Bilkina atstātais montāžs, jāsaceļumi — dorbi, jās manteļas, kas nūvālatas. Globojam vysu, kamer nūskaidrēs, kur tās lobok nūvīt Latvejā, vēstures muzejā vai kaidā ūzemu trimdiniķu piņņas muzejā — tur tod arī aizgōdōsim. Pagaidam situaceja Latvejā šamā ziņā nav skaidra, vys vēl topōnas stadejā.

Vēsturniķis V. Bilkins pazeistams beja jau Latvejā, sevišķi ar Senlatvejas pētējumim, ar senūs baltu vēsturi, kurā sarakstējis vairōkas grōmotas, apcerējumus, arī presē — zynōtniskūs izdevumus, žurnālus. Tys vys butu izmōntojams arī Latvejas Universitates vēstures fakultatē. Varbut ka vysu varātu nūdūt arī tai, lai var izmōntēt studentu tōļōkim pētējumim, sovu atziņu pamatōjumim.

Išim cimā pi myusu lelōs rakstneicas, literatūras kritiķes, filozofes Zentas Mauriņas. Vys, kas atsarūn šamā ustabeņā, pīdarēja jai, par vysu nūteicējas ņyu ir jōs trejs mantneica — draudzines un sekretares, kuras jai paleidzēja strōdēt un arī izpaleidzēja vysaidā ziņā. Jei nu Zvidrejas pōrsacele uz Vōceju, apsamete syltōkā nūvodā. Zvidrejas zīmas beja klīvušas nacišamas. Te taipoš skaista apkōrtne, Zenta Mauriņa dzeivōja leidz myužā

beigom, kŭpā ar dzeivesbidru Konstantinu Raudivi atdusas kopūs.

Par Zentu Mauriņu ir daudz kŭ stōsteit, par vysu eisā intervejā nīmoz navar nī pateikt, nī pīminēt. Jei sarakstējuse daudzas grōmotas, te ir pōšas izdevumi vōcu volūdā — 35 grōmotas, latvišu volūdā kaidas 40. Jei rakstēja kai vinā, tai ūtrā, voi vyspyrms vinā, tod ūtrā, bet tī nav tulkōjumi. Par atteicejom problemom, literarim nūtykumim, filozofiskim gōjīnim arī vinā voi ūtrā volūdā izasacēja.

Te stōv jōs rateni, cytas montas, dzeivŭkļa ikōrta. Nūvālatš vys skŭlai, kamer pastōv, saglobojam, lai var atnōkt skŭlāni, cyti interesenti un ipasazeit. Ir lela interese arī nu Latvejas kulturas istōdem, kuri gribātu ispējami dreizōk vysu pōrvest uz Latviju, uz Zentas Mauriņas piņņas muzeju. Bet tys nav tik vīnkōrši. Vēl pastōv naskaidreibas, kur taidš varātu byut. Mes gribātu arī obus lelūs gorus (jŭ un Konstantinu Raudivi) pōrappedeit Latvejā, bet arī tys nav tik vīgli izdōrams. Nūsaveiņona pīdar jau pimynātōm trejom mantneicom.

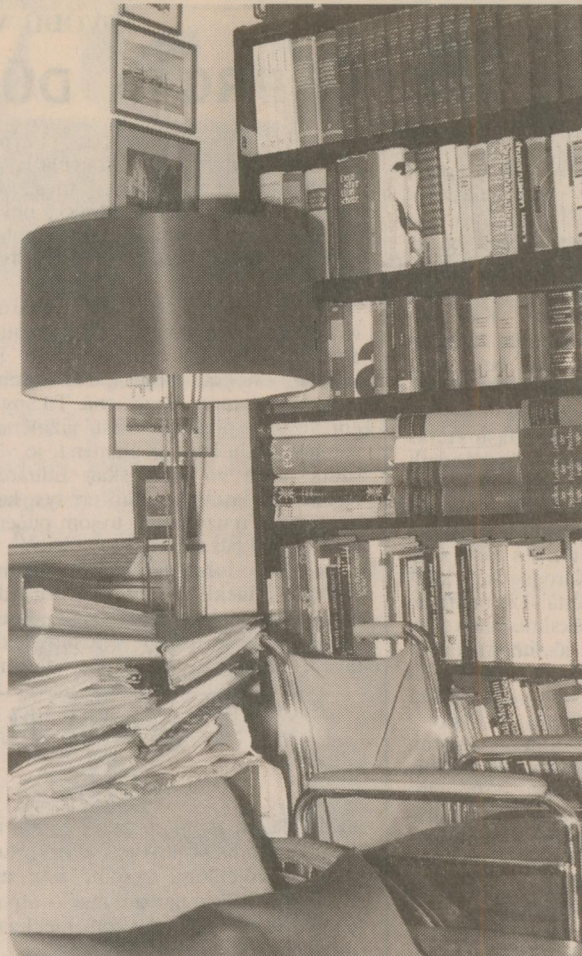
Te teik saglobōti jōs albumi ar fotografijom, montas, kŭ litōja, rokstammašina, atskāņōšonas aparati, draugu un pazeistamu fotografijas nu dzeivŭkļa, dōvynōjumi. Pi myusim vys saspīsts vinā telpā un gryuši isadŭmōt, kaidš beja dzeivŭklis, te vys ir tyvu — rokstamgolds, divāna galdeņš, cytas mēbeles, ikōrta un priķšmati, kas beja ar jŭ un ap jŭ. Vysas montas īvastas sarokstūs, lai nīkas napazyud. Teik globōtas arī naskaitamas vysu grōmotas, jo Mīnsteres apmaklātōji vīnmār lŭti interesējŭšis par Z. Mauriņas personeibu, jōs atstōtŭ montōjumu, sevišķi skŭlāni.

Latvijā skŭlu sistema stypri nūvacōjuse, jōpasapyldynōj tai pēc Eiropas gora, piļņeigi jōpōrsaveidoj. Tagad arī Latvijā vydušķŭlōs ir 12 klases, bet vysu laiku beja 11, tūtis Vōcejas gimnazejā 13 klases, 13 godi jōsavaica, jōstrōdoj, kamer īgyust abitureju un pylnas tiseibas studēt vysur. Ar Latvejas vydušķŭlas liceibu Vōcejā nauzjam augstōkā mōceibu istōdē, vīņeigi atteiceigā fakultatē un seminarā jōpapyldynōj zynōšonas Vōcejas abiturejas apmārā.

Sakarā ar Z. Mauriņas 100 godu jubileju Vōcejā laists klajā buklets vōcu volūdā.

Pi myusim ir vairōku rakstniķu montōjumā kas to atstōts — Apses, Avotiņas, Dzīļlejas, Ērmaņa, Ieviņa un cytu. Ieviņš dzeivōja Zvidrejā — romanu rakstēitōjs, beja arī vijīņiņiķis, Dzīļleja — literatūras kritiķis, dzejniķis, Zeltite Avotiņa — dzejneica un cyti. Vysim piņōk laiks aizit, vinam otrōk, cytam vēļōk, bet palik jŭs dorbs, dokumenti, litas.

Te ir Ērmaņa styureits ar rokstam-

goldu un grōmotom, kalendars nu 1969. goda, atvārts 8. augusta loppusē — kas tŭ lai vairs zyna, kas tai atstōjis — pats voi cyti. Te ir jō golvas zeimējums — kas tik tī nav attālōts, vasala biblioteka — taidu jŭ vareja isadŭmōt laikabidri ar ōrkōrteigi plašom zynōšonom un uzveres spējom. Na vēlti jŭ sauce par dzeivŭ literarŭ enciklopedeju. Par Latvejas dzejniķim jys zynōja absoluti vysu, taipat par vysim žurnālim, avizem, grōmotom, iskaitūt arī kotras iznōkšonas laiku, par kŭ kotrs autors golvonŭkōrt roksta, prota pastōsteit seikumus, tōļō jŭ aicinōja referēt dažaidūs literarūs sareikōjumūs. Vēl interesantōks ir tys, ka jam šōs enciklopediskōs zynōšonas beja par Latvejas pyrmōs naatkareibas laiku, pat agrōk — ar godsyntu maiņu. Par trimdas laiku tik daudz nabeja saglobōjis, arī godi jau nabeja tī, nataida uztere, atceres spējas mozynōjŭšōs, nabeja tik spyļgtas. Pādejā laikā dzeivōja Zimeļvōcejā, nu turines arī mēbeles: golda lampa, albumi, preses, otršyvēj...

Turpmōk byus vēl
Attālūs: styureiši Z. Mauriņas
memorialā ustobā; taidu laikabidri
isadŭmōjōs Ērmaņa golvu.

LEOPOLDS KEMPS

NACĒRSSIM
SOVAS SAKNES

Myusdinu latvišu volūdas saknes ir senejā latgaļu volūdā. Iznycynūt latgaļu volūdū, mes nūcārtam saknes latvišu volūdai. Izneikstūt volūdai kai kultūras pamatam, apdraudāta ir nalelōs tautas un valsts pastōvēšona. Okupacejas godu demografiskōs izmaiņas, ar mo-

ŠUDIN LUDZĀ

Pasōkumu, kŭ goda laikā veic Ludzas Bārnu un jaunōnes centrs, saroksts vin jau ir gars un apjŭmeigs, bet aiz kotra vōrda jīmā slēpas lels un ryupeigs dorbs gon nu oganizātōju puses, gon nu fim, kam dŭmōts un kuri pīaicynōti dorbōtis, kuri tai atteista sovu pīitāi pret dzymtŭ nūvodu, jo lelum lelō daļa nu veikuma ir saisteita ar patriotiskūs jytu, lapnuma par sova nūvoda kultŭrvēsturi un atbildeibas kai tō mantiniķim izkŭpōnu un styprinōšonu. Tī nu bārniņim un jaunōnes, kuri grīzas šmā sovā centrā, ir kritni lobōki, rodŭšōki, atraiseitōki un pōrlīcynŭšōk pazeist paudžu dorba vērtēibu. Bārni ir nūsadorbōjŭši ar

derim informacejas leidzeklim bruņōta kosmopolitiskō masu kultūra ir lŭti agresīva un beistama. Te jōlik kŭpā prōti volūdniķim, kultūras darbiņiķim un jōizstrōdoj reiceibas programma. Lykumdevejim jōpanōk budžeta asignējumi kultūras un volūdas atteisteibas vajadzēibom. Man likās, ka pyrmā kōrtā jōizdūd latgališŭ leksikas vōrdneica, par pamatu jamūt Cybuļska vōrdneicu. Izmōntōjūt datortehniku, taidas vōrdneicas izdŭšona daudz laika napraseitu. Nauda jōdaboj nu budžeta.

nūvodpēmēibeibu, ar īvārojamu cylvāku dzeivesstōstu izzynōšonu un pīrokstīm, cālŭši gaismā tradicejas un dailamatnēibeibu, apjysmōjŭši dobās skaistumu un cytīm paleidzējŭši tŭ lobōk izprast. Un voi breinums, ka storp jīm atsaklōj indivīdi ar dzejniķu, stōstiniķu, pētiķu, mōksliņiku un cytīm talantim, ka Ludzas nūvoda gora gaismas īdedzējim aug nŭpītna maiņa.

Kŭpā ar kōrteju kalendārŭ pasōkumu šudīn Bārnu un jaunōnes centrā nūteik arī laikroksta »Zemturs« konkursa »Muna boltō Latgaleitē« uzvarātōju gŭdynōšona (pasōkums pōrcalts par nedēļu agrōk nu plānōtō), pi jaunim ludzōnišim īsaradīs izdevējs Ontons Rancāns — nūvodniķis.

K. STRODS-PLENCINĪKS BĀRNIM

Turpynojums

un par visu citu, kas man bija.

Vacōmōte prūt savōrēt zōļu tējas, sōpes vādarā pōrit. Bet jei var arī nažēleigi mozgōt ausis puikam, grīzdama uz priķšu un atpakaļ sazipeitŭ rasnŭ pērstu. Pyn veizes, prūt izskaidrōt, kai aug zōleite un kŭki — kai tī ād ar saknem (83. lpp.), bet kod poša kŭ nazyna (kai puika dŭmōj), tod tikai soka Tu vēl pārāk mazs, lai visu saprastu (84. lpp.). Jei ir runeigs cylvāks. Viņa bija tāda, ka reizē varēja darīt vairākus darbus (138. lpp.) — sprēde, sasaruņōja ar puiku vinā laidā un vēl klausējōs, kŭ rōnōja krysttāvs ar tāvu, pat isajaucē jŭs sarunā. Kod stōstā Pēdas sniegā atsaklōja, ka brīseigōs pādas snīgā rodŭšōs nu cimdenim, kuri apauti kōjōs Dukseišam īpriķšējā vokorā, zāns vāroj nŭtykumus: Pirmā iesāka smieties vecāmāte. Es brīņijos, kā vecs cilvēks var tik brangi smieties (133. lpp.). Vacaimōtei pretim narunōj nivins.

Lŭti daudzōs epizodēs ipazeistam tāva raksturu. Tāvs daudz narunōj, bet dora, jam pateik pōrsteigt, pīmāram, sakarā ar bazneicunga īsarasšōnūs. Par lileibniķim jys eisī nūsoka: Man nepatik tādi priķšas plāceņi (73. lpp.).

Tāvam ir sastrōdōtas rŭkas, jys izpaleidzēigs, jo vajag, pat nakts laikā atvest kaidam slymam cylvākam ōrstu voi bazneicungu; naciš ēdīņa smōdeitōjus; žalōj zyrgu — lai lŭpeņam nabyutu Leldīnōs pavasara vāsajā nakti jōsaj pi bazneicas, jys aizvad mōjiniķus uz bazneicu, bet pats atbrauc atpakaļ. Tāvs ir cinejams cylvāks apkōrtnē (žēids jŭ sauc par

kunge Strode), prūt izdareit vysstyprōkŭ olu krysttāva kōzom. Tāvs atdūd gŭdu Divam, garom braucūt lelceja krystam. ...tēvs pievilka grožus, nolika cepuri klēpi un skaitīja lŭgšanas vārdus (37. lpp.). Lelajam Ontonam, kurš nagŭdynōj šŭ svātŭ vītu, tāvs pats ar pōtogas rasnŭ kōtu nŭgryuž capuri nu golvas un soka: Redzi, Anton, kas negrib Dievu godināt, tam pašam nav sava goda. (37. lpp.)

Mōte vairōk attālōta dorbā, dažreiz pōrmat vacaimōtei, ka tei lutynōj puiku, jei var arī nŭpēt par nadorbim. Kod bazneicungs isoka, ka myusom napateik tymsa vita, mōte jaunŭ pērkttŭ zylŭ drēbi var tyuleit saplēst un aizklōt lŭgus.

Pats zāns ir namireigs — nadorbis, bet na ļauns. Kaidreiz klēts šķērbōs sadzan teitaveņu tapeņas; meklejūt kirzaceņu, izdrupynōts myura gobols klāva sinā; nŭlauzts ōbeles zors, izsysts lŭgs, ar kCrti snidzūtis pēc aizlīgtō ōbeļā; puika sajam pēriņi nu tāva par tŭ, ka sadalējis pa lopom nu skŭlōtōja atnastŭ grōmotu — lai lobōk vērtis biļdes, bet šŭ grōmotu par Titaniku tāvs tod leimeji, lai varātu kaut kai atdūt atpakaļ taidam cinejamam cylvākam, kaidš ir skŭlōtōjs.

Jau M. Bukšs, analizejūt K. Stroda-Plencinika dorbus Sādžu ļaudīs (1936), Atmŭda (1943) un publicētŭ periodikā, Latgališŭ literatūras vēsturē atzeist, ka autors ir ...lobs raksturu zēimātōjs, jō tipi ir dzeivi un reljeji.

Taidš pat sacynōjums rŭnās arī pēc stōstu un tāļōjumu krōjuma Es, mazais cilvēks izlaseiņonas. Tŭmār te iskiecita arī laikmeta panorama — bazneicunga uzjimšona, kōzu tradicejas, seikas

rŭtaļas Ripelēšana aproksts, arī bārnu sadzeives tāļōjums. Pīmāram, rŭtaļa — bārnu spēle — cimŭs braukšona malnajā droškā: Lai braukšona būtu patiesāka, vienam vajadzēja būt vīram, otram braucējam — sievai. Pēteris izvilka lozi, — isāko kociņu, un bija sieva. Es paņēmu grožus un skubināju: Taisies, vecenit, ātrāk. Zirgs tramījs. Nevaru noturēt.

Pēteritis uzlika plecōs lielo lakatu un paņēma klēpi drēbju velējamo koka vāli, kura bija ietīta visādās lupatās. Tas bija mŭsu bērns zidainis. Tad mēs braucām. Droška kratījās, kad mēs spārdijāmies ar kājām. Zirgs auklejoja ...Pēteritim bija savs darbs. Viņš reizē vēkška kā bērns un mierināja kā māte: Kuš, kuš, bērniņi... (53. lpp.)

Pōri vysam — Divs, kuru var īraudzēt Leldīnu reitā bazneicas dōrzā, skanūt bazneicas zvonim, austūt saulei, kod vysi dzid Aleluja. Divs sŭda bārnu par nadorbim.

Kai rakstureigōkais mōksliniciskōs izteiksmes leidzeklis šai krōjumā ir saleidzynōjums, pīmāram, Bucenieka ūsas sabozās kā zivs spuras, zyrga mugorā jōsēd mierīgi kā bazničā, vacaimōtei miegs caurs kā zedeņu sēta, sirs dzeltens kā saulespuķes zieds, golds, sagaidūt bazneicungu, izskatījās kā altāris bazničā, pavasarī zemeite atvērta kŭpēja kā smaržīgs viriena trauks.

Ir saprītama K. Stroda vēlēšonōs uzraksteit taidu dorbu, t. i., stōstu krōjumu, lai tŭ varātu laseit voi vērteit na tikai latgališi, tŭmār diz voi kotram paliks skaidrs, kas ir —viriena trauks, jaukie būdiņi, —akas sirŭbi, klāvs, —klīņeri zem kiseņa, —svētku kaladas, tāvs gatavojās svātŭ ceļam un daudzī cyti.

Šŭ tryukumu K. Strods izlobōjis sovā nōkušajā stōstu un tāļōjumu krōjumā Kungs, kurs uzraksteits pēc 18 godim — 1974. g. — un sastōv nu 18 stōstim (arī J. Klīdzējam jau beja stōstu krōjums Debešu puse latgaliski — 1968. g.).

Laika kategorija šmā dorbā arī saglobōta, precizōk raksturōtas darbeibas vītas — drŭši vin Kokaru cylvāki varātu taipat sazeimēt tŭs celepnu un stīdzenes, kai tys ir dareits, pīmāram, ar J. Jaunsudrabeņa voi pat A. Brigaderes literarŭ varŭņu takom un celim.

Kŭpeju krōjuma nŭskaņu raksturoj psihologiskais tāļōjums, nŭtālōtō laikmeta ainas, tai skaitā arī negativi tāli un parōdeibas.

Tai jau 1. stōstā Daleiņonōs puiku nŭdarbyņoj šō vōrda jāga, kod vacaimōte pasoka, ka tys ir nagŭds, sadaleit vysu uz pusem: Kai varātu sadaleit uz pusem vasalu kōrmu, dzeivu gŭvi voi zyrgu? Voi kaidš gribātu dzeivēt pusmōjā ar divejom vīn sīnom?... (7. lpp.)

Uzreiz autors myusus ipazeistynōj ar pogosta kōrteibniķu Zazuli. K. Strodam otkon lŭti byutiskas ir detaļas: Piši vīn nŭskanēja, kod jys cēle kōjas pōri myusu ustobas augstajam sliķšņam. Nŭsastōjis ustobas vydā, zŭbynu rausteidams un malnōs ūsas skryuvādams, borgā bolsā kōrteibniķis sacēja: Asu īsaradīs, lai taisneigi sadaleitu montu! Prŭtams, šis kōrteibniķis teik pacinōts, jys pīdzer, puikam klīdz: Ty sukin syn, ubiraisja otsjuda! (9. lpp.). Izarōda, ka zŭbyna nav, tikai maksts, kod kōrteibniķis guļ kai cysu maiss, jō vaigu krōsa ir kai nŭdeirōta teļa ōda (13. lpp.).

Jo krōjumā Es, mazais cilvēks taida nŭsaukuma stōsta nīmoz nav, tod te ir

stōsts Kungs, kas zynomā mārā izsoka autora uzskotus par šŭ jēdzini. Puikas piņōkumi ir nŭpītnōki, jys vysur ir tāvam blokus kai paleigs. Te ir arī sovi vērtēibu kritēriji: ramci Nazeiti tāvs sauc par kungu, jo jys izdora lobu dorbu — strōpej veprukeņus, tī palykuši mīreigōki; ērzeli, kurs pavysam atpacs, palicis nīkur likams, pataisēja par lobu zyrgu. Kalēju Blisini tāvs nasauc par kungu, jō vōrds nav plyka groša vārts, verās tikai, kod tāvs vilks nu kuldas ōrā naudas moku voi buteli, tod tikai strōdōs. Irēdnis Grīziņš sazabŭjs kai ezis, lai gon jam ir lakineicas kurpes kōjōs, kai prusaks tikai volgoj acim, ēdīņam nīmoz napisadur. Tod rakstniķis veidoj spyļgtu redzes gleznu, kurā mes vēļreiz pōrsalicyņojam par šō tāla negatīvom īpašēibom. Doktors arī nav kungs, jys nazaryupej par cylvākim. Sacynōjumu dūd tāvs: Kas par tŭ, ka ir lelōs školōs gōjis, cinejams dorbs, bolts rŭkas un pērkttōs lobas drēbes mugorā. Bet jo taidā nav īdzimis kungs, par kungu navar saukt. (46. lpp.)

Kostynam jau ir mōseņa, bet mōtei pīzamatusē tyukša, jei kaidu dīnu ir slyma. Teik atsaukta Smelteru Iveņa, kura nu olŭteņa atnasuse mozŭ brōleiti.

Šai stōstu krōjumā risynōtas arī taidas filozofiskas temas, kai, pīmāram, kas ir dvēsele. Ir nŭstōsts par tŭ, kai Siliniķu ganeite redzējuse diva mōti. Puiku kārđynōj valns, skaitūt bazneicunga naudu.

Krōjumā Kungs naporosti ir tys, ka K. Strods kai negatīvus tālus veidoj arī rakstniķus un studentus. Otkon jōpīkreit M. Bukšam, kurs jau pimīneitā Latgališŭ literatūras vēsturē

Nūbeigums 4.lpp.

ĒVALDS STRODS (1933. 6. XI — 1998. 22. I)

Jaunā goda pirmajā mēnesī smogā slimeiba rakstnikam, publicistam ar juridiskū izgleiteibu Ēvaldam Strodam atjeme izpēju it pirostā dorbā. 65 godu garajā myužā Ē. Strods atroda daudz un dažādus dorbis — veice žurnala «Liesma» golvonā redaktora piņokumus (1970—1974), vadēja Rakstniku savineibas organizatoriskō dorbā sek-

toru (1976—1985), demokratiski veidōja un beja golvonais redaktors žurnalam «Māksla». Jō literata biografejā ir feletoni un satiriski romani — »Kārdināšana« (1984), aproksti, kuru varūņu gaitas smaltas nu tisneša dorbā īgyūtōs pīredzes. Kai rakstnikam un žurnalistam jam beja pseidonimi Ē. Stars, Ē. Līdzjutējs.

Ostondasmytājūs godūs Ē. Stroda dailradī vērtēja J. Lapsa, A. Dripe, atziņas publicējūši rakstniku mēnešroksstā »Karogs« un laikroksstā »Literatūra un Māksla«, uzsverūt, ka jō literari varūni pauž godsymtu latvišu paaudžu dažaidu dzeives vērtēibu izpratni, paaudžu tykumiskūs principu pōrmontōjameibu, nacionalūs arhotipu nūtureigumu un aplīcnoj dobās uzveres jyuteigumu.

Pyrms Tīgera godā aizsōkuma nu myusim škeirēs un Aizsaulē aizgōja ījyuteigs un osprōteigs stōstiniks, īpatneja rakstura mōksliniks, nūvodnīks, kuram /šyupeli kōre Varakļōnūs, kurs ar žurnalista smogū dorbū cylvākus tyvynōja mōkslai un literaturai. Latgolas ļaudim jys vīnmār byus blokus.

Piters GLEIZDĀNS

Attālā: Ēvalds Strods 70. godūs Rēzeknē, literarā sareikōjumā Lītiškōs mōkslas vydusskulā kūrā ar dzejneicu I. Rīsmāni.

ATVODU VĒRDI EDUARDAM KOZLOVSKAM JUNIORAM

PROTA DŪT PATĪSEIBU

— Eduardu Kozlovsku pazynu apmāram desmit godu. Un šymā laikā dzeivei maņ ideve tikpat cik tāvs... — Uzzynūt par Eduarda Kozlovskā nōvi, sacēja kulturas darbinīks un Latgolas patriots Ontons Slišāns nu Bolvu puses.

Muns dorbā ceļš pi Eduarda Kozlovskā pyrmū reizi aizvede tautas atmūdas sōkumā. Un tei beja jō lelyska, bogota lopaspuse munā Latgolas vēstures īpazeišonā. Tū spylgtū vosoras pīvakari naasu aizmēris vėl šudīn. Un kai var aizmērst, jo vėl šudīn ausis un sirdi skaņ Eduarda Kozlovskā laseiti dzejūli, ari tys, kas byuteibā ir muzyka par trejom pučem uz Latgolas pakolnim...

Jys beja lobs dāls. Navarādams uzceļt pīminekli pi tāva — Eduarda Kozlovskā seniora myužēigōs atdusas vītas, jys vysu dzeivi cēle pīminekli tāva lobajim un daudzajim dorbim

Latgolas lobā. Ari myusu pādejo sadarbēiba beja interveja par Latgolas pyrmōs tipografejas 80-gadi.

Tai pa vydu beja daudz jaušu un najaušu tikšonūs, vysod Eduards Kozlovskis juniors beja dzeivi namīreigs. Jam beja svešs jēdziņš klusēt par slyktom litom, par napadareitim dorbim. Jo pats cīteigi kūpe Latgolas kulturvēstures, goreigūs vērtēibu saglobōšonas centiņus, kai ari Latgolas izdzeivōšonas — nōkūtnes matūs. Tys vysd deve tiseibas nūrdēit uz daudzajom klaidom. Kozlovskā kunga skatējumā tūs natryuka ari saimnīcyskōs darbeibas sferōs.

Kaidreiz maja sōkumā, kod Latveja vėl nabeja breiva, laimējōs satikt un dzērdēt Eduardu Kozlovsku vīnā nu Mōkūņkolnā sakūpšonas tolkom. Atpyutas breidi jys nūlasēja sovū apjūmeigū rokstu par brīsmem, kas draud Latgolas identitatei. Pēc tam

kaidis pavaicōja, kōpēc tik dryumi? Nu tō laika pagōjūši vysmoz desmit godi, bet šudīn redzim, ka Kozlovskā kungs nav pōrspeilējis.

Jys beja paškritisks un bīzi latgališu nalaimes vaini atroda na jau tikai pi cytim vīn, bet vīnadiņ atgōdyņōja par pošu naspāku atlikt taišni mugoras un pīpraseit sovas tiseibas. Ari šudīn vėl jūprōjom tys ir ļūti aktuāli.

Un kas zyna, kod realizēsīs Eduarda Kozlovskā tautas atmūdas sōkuma paustō ideja vai sapnis — Mōkūņkolnā uzceļt pīminekli — simbolu pōri Rāznas azaram, pōri vysai Zylūs azaru zemei.

Golā vīns šai zemei vēlteits myužs. Nūits bogōtas dzeives aplis, kurs beidzēs tī, kur sōcēs, jo sauli Eduards Kozlovskis īraudzējis mōjā, kas kaidreiz stōvējuse Sōpu Divmōtes bazneicas vītā. Zemes dzeivē par jū palik sōpes, pīmiņa, jō Latgolas gora sorgōšonā veiktais dorbis. Palik paļdis, ka navin zynōja, bet ari prota dūt patiseibu.

Jūlijs TRŪPS

K. STRODS-PLENCINĪKS BĀRNIM

Nūbeigums

atzeimēja, ka Stroda pozitīvi varūni ir vīnkōrši ļaudis ar sovom ikdīnas ryupem un vōjeibom, vysumā lobi un dvēseleigi. Stōstu pamatdūma — atpakaļ pi zemes, laime un dorbis meklejama tikai uz laukim.

M. Bukšs K. Strodam beja pōrmetis kai tryukumus vōrdū klīšejas un saleidzynōjumu nanūzeimeigumu. Tam nasagrībātu pikrist, jo šymā krōjumā latgališu volūda ir spylgta un raita, te ir daudz tikai latgališim saprūtāmō, pīmāram, beseņu kryums, siņces, trāps laiks, vušku ōdas, sūplōk, būrteite, nabāsnīks, ņyu, mosns zyrgs un daudzi cyti vōrdi.

Myusu dīnōs dažkōrt varim analizēt literarūs dorbis gon ar strukturalisma metodi, gon izmontojūt psihoanalizes principus, tūmār dūmoju, ka bārnu

literaturā byutiska nūzeime ir vōrdam, vōrda mōkslai.

Īsaskotūt žurnala »Grāmatu apskats« 1996. goda 8./9. numerī nu franču volūdas tulkōtā materialā »Bērnu grāmatu vērtēšana«, varim sacynōt, ka ari K. Stroda stōsti ir gon ar audzynūšu nūzeimi, te ir varūņu jyutas un pōrdzeivōjumi, te ir ari psihologija, bārna zamapziņas izpaušmes, šim stōstim ir literara vērtēiba.

A. Spōžes rokstā »Latgolas dvēseles rītu kalējs« sakarā ar rakstnika 80. dzeives godadīnu ir sacynōjis: Vyslelōkais Stroda davums latvišu literaturā — obebōs rokstu tradicejōs — ir jō atmiņu stōsti. Dzeives vasalums tur pōrlīts ar redzeigu un saprateigu smeineišonu, atsaskotūt uz jauneibas takom... Te slēpās Stroda dorbū vīnkōršais skaistums.

JŌNS BROKS

VARAKĻŌNU LAUKSAIMNĪCEIBAS BĪDREIBA

Vēl pyrms Varakļōnu lauksaimnīceibas bīdreibas nūsadbynōšonas, pasateicūt Rēzeknes dekana Nīkodema Rancāna gōdeibaī, 1911. godā, sōcūt ar 2. janvāri, tyka reikōti dažu dīnu lūpkūpeibas un pīnsaimnīceibas kursī vyspyrms Rēzeknē, tod Viļānūs un Varakļōnūs, Kaunatā un Rozentovā. Vītejim zemīnikim pīsadaleišona bejuse bez moksas, cytim daleiba vīna rubļa apmārā. Kai raksteits »Dryvas«, kursūs Rēzeknē bejis ap 200 klauseitōju, bet par Varakļōnim, kur šī kursī nūtyka nu 16. leidz 22. janvāram, »Dryvas« 2. februara numerī var laseit, ka vēreibu grīzuse tikai moza daļā vītejūs latvišu, daži pat smējūšis par lektoru runom. Cytaizkōk reikōjūtīs vydzemīki — tī lektorūs klausūtīs ar lelu uzmaneibu. Viļānūs kursūs bejis vairōk par 300 personu, bet Kaunatā moz pastōveigūs klauseitōju, dažūs pīdauzeigas uzvedēibas dēļ nōcēs izvest nu telpom.

»Dryvas« 16. februara numerī par kursim Varakļōnūs gon ir korespondenta pībīlde, ka lektori Zemturis un Līnde par moz pīsakōruši vītejim apstōklīm, seviški volūdas ziņā, lītōjūši daudz svešu vōrdū un sovus pīkšlasejūmus stīpuši garumā, tōpēc nu kursim vairōk lobuma gīvuši inōcēji baltūši, pošim latgališim daudz kas palīcis nasaprost.

1914. goda 4. jūnā »Dryvas« numerī pasarōda ziņa, ka Varakļōnūs dybnojas zemkūpeibas pulceņš, bet 16. jūlī jau raksteits, ka rādīnam teik gatavōta

zemkūpeibas izstōde un reizē aicynōts pīsadaleit vysim, kuri grib kū parōdeit ļaudim, un sovlaiceigi gatavōtīs. Dreizi pēc tam »Jaunōkōs Ziņas« vēstēja, ka slyktas ražas dēļ vosorā paradzātō izstōde nanūtīks.

Laikroksst »Latgalīs« 1923. goda 24. maja numerī stōstēja, ka Latvejas Lauksaimnīceibas centralbīdreiba pagōjūšā budžeta godā īreikōjuse mašīnu kūplītōšonas punktus, mašīnas Latgolā nūvītōjuse pi 16 lauksaimnīceibas bīdreibom, storp tōm ir ari Varakļōnu. »Latgolas Vōrda« tō poša goda 19. septembra korespondeņce ļaun uzzynōt, ka Zemkūpeibas bīdreiba arvin dziļōk saknes laiž Varakļōnūs.

1937. goda janvarī te nūtykušas lynu kuļsteitōju sacēseibas, kurōs bejūs 32 daleibnīki, bet jūs dorbā nūsavārušōs kaidas 80 personas. 1938. godā valstī risynōjōs lauksaimnīceibas bīdreibu pōrorganizēšona uz jaunim darbeibas principim nūdybynōtōs Latvejas Lauksaimnīceibas kameras pakļauteibā un vadeibā, atteiceiga pōrsakōrtōšona bejuse ari Varakļōnūs, tō poša goda 18. septembrī te svynāti jau jaunōs bīdreibas atklōšonas svātīki, kurūs pīsadalejis tautas lobklōjeibas ministrs Jōns Volonts, ar jū kūrā bejušas Rēzeknes apriņka augstōkōs omotpersonas.

1938./39. un 1939./40. godu zīmā Lauksaimnīceibas bīdreiba pīkšnika Jezupa Dzerkaļa vadeibā reikōjuse

plašus vakarēšonu cyklus, 1939. goda martā organizējuse pīkšlasejūmus par lynkūpeibu Salmenes pamatskūlas telpōs, par laukkūpeibu — pogosta nomā, bet par lūpkūpeibu — Dekšōru pamatskūlā, par lynkūpeibu referējis Latvejas Lauksaimnīceibas kameras nūzares vadeitōjs agronomys V. Zeibots, par laukkūpeibu — rajona agronomys Kārlis Liepiņš un par lūpkūpeibu — tōs instruktors Pōvuls Brūvers. Bet 16. oktobrī Viļānu, Varakļōnu un Vydsmuižas lauksaimnīceibas bīdreibas Viļānūs reikōjūšas kumeļu tērgu, pōrdūdāmī pīkšīs beja pīsokami Viļānu, Varakļōnu, Vydsmuižas, Atašīnes, Stērnīnes, Sakstagola, Gaigalovas, Dricānu, Ružinas, Sylajōņu pogostu valdēs un Viļānu agronomiskā birojā.

1940. godā vysūs agronomiskūs rajonūs lauksaimnīceibas bīdreibas vēlējūšas Latvejas Lauksaimnīceibas kameras 100 lūcekļus, par taidu klīvis ari Varakļōnu pogosta vacōkais Jōps Svylāns. Šymā godā bīdru skaits snēdzīs pōri 600. Bīdreibas mērku sekmēšonai un lītu kōrtōšonai ar bīdriem lauksaimnīkim dorbōjūšis 43 uzteiceibas veiri un vairōkas sekcejas. Par atsauceibu idejai »kaimiņš kaimiņam« bīdreiba sajamuse valsts prezidenta dōvonu — orklu un septenus divjyuga lemešus izdaleišonai lauksaimnīkim, kuri veicyņōjūši dūmu par sovstarpeju izpaleidzeibu.

Sakarā ar tū, ka Varakļōnūs un apkaimē bejis styprī izjyutams molkas tryukums, lauksaimnīceibas bīdreiba sevišku vēreibu sōkuse pīrvērst dadzynojamōs kūdras sagatavōšonas atrisynōšonai, kūdras sekcejai bejis uzdavums veikt pīkšdorbus Varakļōnu kūdras ražōšonas paju sabīdreibas dybnošonai, jymā isaisteit pīlšātas un pogosta pošvaldeibas, pīnsaimniku un krōjaizdavu sabīdreibas, sovstarpejōs apdrūšynōšonas bīdreibu un privatas personas, īplānōts, ka šei paju sabīdreiba kūdras īgyušonai nu pīlšātas pošvaldeibas iznūmōs 10—15 hektarus lelū Krystapūru uz 10 godim.

Tūmār šam pasōkumam vairs nabeja lamts realizētīs. Vōcu okupacejas laikā bīdreiba otkon turpynōjuse dorbū īprikšējo pīkšsādātōja J. Dzerkaļa vadeibā. Sakarā ar Stērnīnes lauksaimnīceibas bīdreibas dorbā

atjaunōšonu 1941. godā rudinī laikroksst »Daugavas Vēstnesis« raksteja: »Lūpkūpeiba leidz šam Stērnīnes pogostā, saleidzūt ar kaimiņu pogostim, pīm., Atašīni, Borkovu un Varakļōnim, ir daudz zamōka un tōpēc lūpkūpim atsaver plašōks dorbā lauks, lai pacaltu lūpkūpeibas īneseibu. Par šū jautōjumu stērnīniši jau ogrōk dūmojūši, bet tū atrisynōt nav laimējis.«

1942. godā septembrī B. Nagļu sādžā risynōjōšōs Varakļōnu lauksaimnīceibas bīdreibas organizātōs lynu plyukšonas sacēseibas ar apkaimes lobōkūs plyucejū pīsadaleišonu. Trejs nu lobōkōm sajamūsas pyrmōs gūdolgas, četras — ūtrōs, un četras — trešōs, storp gūdolgōtajom bejušas trejs Ceipīniku sādžas plyucejas, divas — nu B. Naglim un pa vīnai nu Dekšōrem, Lazdīnikim, Pōčim un cytom sādžom. »Rēzeknes Ziņōs« nu šō goda 12. septembra ir vēstis, ka Varakļōnu lauksaimnīceibas bīdreibas mōjtureibas sekceja 24. septembrī reikōj sacēseibas maizes cepšonā.

Godu vēlōk — 1943. g. nūgalē — varakļōniši davuši īspēju kai pošu, tai Borkovas, Stērnīnes un Atašīnes pogostā lauksaimnīkim Varakļōnūs seviškā skatē parōdeit lobōkūs sasnāgumus lynu audzēšonā un mōjsaimnīceibas izstrōdōjūmūs nu lynim, kotrs daleibnīks nūdevis tam dažūs kilogramus izmārcātu lynu stībreņu, izkuļsteitas šķīdras un lynsāklū, lai varātu pōrsalicynōt, nu kaidas sāklas tī auguši, kai mārcāti un apstrōdōti leidz galeigam veidam, vārōtōji varējūši redzēt ari tū, kū var izgatavēt. Sovokōrt lynkūpeibas specialists Julijans Čeksters, vārtādams kotra audzātōja paraugus, nūrdējis uz procesā pīļautom klaidom un taidā veidā lynkūpejim devis īspēju sprīst, kai jōsareikōj, lai sasnāgtu lobōkus rezultatus. Par panōkumim pyrmōs gūdolgas īgīvuši septeni varakļōniši, trejs apbolvōti ar atzineibas rokstim, vīns stērnīnits, kuram taipat leidzīs dūts atzineibas roksts. Septeni varakļōniši sajamuši ari ūtrōs gūdolgas, vīns stērnīnits, trešōs — trejs varakļōniši un vīns stērnīnits.

Lelū interesi radējuse 1943. goda decembrī reikōtōs lauksaimnīceibas ražōjumu skate.

INTA BAIBA

LAIME

...Sēdēju sovā vīntuleigā dzeivūkleitī, kod pīzvanēji. Nu pīlšātas centra leidz šejinei minotu divdesmit gōjims un tu jau klauvēji pi durovom. Atvēru, navarēju nūslēpt smaīdu — stōvēji samuļšs, ar ceļasūmu, vysā stōvā beja kas lydzyšs, lai gon tova palākō vējjaka un truša ōdas ausaine uzteiceibu navise. Kod tōs beja atstōtas pīkšnomā, skatīnam atsaklōja sylts un mōjeigs dzempera adējums, kupli vīļnaini moti.

Jau kur tī godi, kai mūcējūs ar vīntuleibas izjyutom — tū jau tu navarēji zynōt, un nabeja ari jōzyna. Tū tu ar sovū placu vysu pastyumi nūst. Laikam ari tev nabeja vīgli — tamā naktī izpeipēji septēnas cigaretes...

Bejom kai divi savzērnīki, sasaprotom bez vōrdim. Varējom runōt par jebkū un dūmas sarkanēja. Laikam jau nabejom tōdēļ sasatykuši, lai nasaprotu vīns ūtra. Tu maņ nasūlēji ni naudu, ni kaidu cytu bogōteibu — tok jau pošam tūs nabeja, beji atnesis nu sovim laukim atvastū treju litru pīna kannēnu. Kamer reitā vėl gulēja, beji nūsmēlis krējumu kofejim, kod īgōju vīrtuvē, tys jau smaržōja uz golda. Un tymā breidi lykōs, ka pat lūga aizskori izstoroj sauli, gaisis tik smaržeigs un svaigs kai pēc vosoras leita un emaljātō taseite laistējōs kai varaveiksna. Laikam tei beja svēteiba nu tovom zidūšajom pļovom, mežim un laukim — beji zemes dāls... Vysapleik vysš beja mīreigis un kluss, aiz lūga vīn nadzērdami šaudējōs bezdeleigas.

Tu beji augšā nu sešim reitā, paspējis nūsaklauseit ziņas un uzvōrējis yudini kopejai, maņ atlyka vīn kū pagatavōt vīglom brūkastem. Tōm beja trauceņš ar studinī, kuru vōrējom kūrā un pēc tovas receptes, krūzeite ar buljōnu. Tōs jau beja lapnas brūkastis, vīna es izteiku vīn ar kopeju. Sēdējom pi golda, prōts beja līkms, gribējōs smītīs un tū naslēpu...

Un tu, muns meilais un lobais, muns lelais veirīt saproti mani nu pusvōrdā, nu smaīda, pat nu tō, ka klusēja... Asu pateiceiga tev par tū...

Leons Briedis ir sacējis: »Es pat naīsadrūšynōjūs saceit, ka tei beja laime. Dreizkōk — tys beja breinums.«

ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKROKSTS

Dybnošōjūs — A. Rancāna izdevnīceiba, posta indekss — 3053.

Golvonais redaktors A. Rancāns
Redaktors J. Elksnis

Masu informacejas leidzekļa registracejas apliceiba Nr. 1609, iznōks nu 1994. goda 30. decembra četras reizes mēnesī — pīktdīnōs. Izdevēja nūrekinu kōnts Latvejas Unibankas Preiļu nūdalja Nr. 468425, kods 310101900. Izdevēja adrese: A. Upeiša iļā 3—49, Preiļi, LV-5301, tālrūns 8-253-21516. Īspīdīlksne, Līvijas Kalvānes datormaklētōšona, īspīlētōs SIA »Latgales druka« Bazneicas iļā 28, Rēzekne, LV-4601.

REDKOLEGEJA

KONKURSS

»KARŪGA VĪTA UN KARŪGA TRADICEJAS LAUKU SĀTĀ«

Latvejas Kulturas fonds, laikroksst »Naatkareigō Reita Avīze« un Latvejas Zemīniku savineiba izsludynōj godskōrtejū konkursu par lauku sātās sakūteibu. 1998. goda tema: Karūga vīta un karūga tradicejas lauku sātā. Teik pījīmti kai pošu saimīniku pīteikumi, tai kaimiņu, pogostu pošvaldeibu un sabīdriškū organizaceju īteikumi. Konkursa žūrija vālātūs uzzynōt, kod, kai, kaidūs apstōklūs jyusu mōjā uzvalk valsts voi gimines karūgu, kai svīņ valsts svātūs un gimines svineibas. Uzvarātōju apbolvōšona ap Mōrtenim, pīteikumi īsyutami leidz 15. apreljam:

Latvejas Kulturas fondam Basteja bulvārī 12, Reiga, LV-1050,

»Naatkareigajai Reita Avīzei« Balasta dambī 3, Reiga, LV-1018,

Latvejas Zemīniku savineibas birojam Republikas laukumā 2, Reiga, LV-1010.

Tālrunis operativom izziņom Līgai voi Skaidreitei — 7323628.